

Setkání příznivců slunečních hodin na Českobudějovicku,

14. – 15. 4. 2012

Na 345 km dlouhou cestu, která pro mne představuje nějakých šest hodin jízdy, jsme se vydali již v pátek třináctého. Tento jednodenní předstih jsme využili k návštěvě Jindřichova Hradce. Hlavním bodem mého zájmu zde byla Hvězdárna prof. Fr. Nušla, která se nachází na jižním okraji města ve čtvrti Hvězdárna. Hvězdárna byla otevřena v roce 1961 a úspěšně pracovala až do roku 1992, kdy se měla změnit na fitcentrum. Tento osud se naštěstí podařilo zvrátit a v současnosti funguje pod DDM v J. Hradci. Tato jednopatrová budova měla v době stavby velmi příhodné podmínky, jak z hlediska dostupnosti, tak i z pohledu světelného znečištění městem. I přesto, že dnes jsou první paneláky asi 50 m severně od hvězdárny, je pro pozorování dostupný celý jižní obzor od východu až po západ. Z této strany je pouze nízká zástavba, která je navíc rozumně osvětlená, takže příliš neruší pohled na hvězdnou oblohu. V přízemí se nachází malá přednášková místnost, klubovna a vstupní hala odkud vedou schody do kopule a na terasu. Pod kopulí hvězdárny je na paralaktické montáži z dílny Fr. Kozelského instalován dalekohled Cassegrain 250/3700 mm a Newton 160/1200mm. Z dalšího vybavení je zde několik přenosných dalekohledů. Zajímavostí této hvězdárny je i to, že stojí hned vedle patnáctého poledníku.

Na hvězdárně jsme se dozvěděli ještě o jedné, tentokrát soukromé hvězdárničce. Ani tu nám nedělalo potíže najít. Jaké bylo mé překvapení, když jsme zastihli doma i jejího majitele pana Štefla, který se nám navíc velice ochotně věnoval.

Hvězdárnička s kopulí o průměru 2,5 m je zhotovená celá ze dřeva. Dřevěná pozorovatelná je postavená na betonové desce se základy sahajícími až do nepromrzavé hloubky. Po obvodu desky je ukotvena vodící lišta z železného „L“ profilu, ve kterém je na kolečkách usazena celodřevěná konstrukce pozorovatelné a ne, jak bychom očekávali jenom kopule. Otáčet pozorovatelnou lze i přes značnou hmotnost celkem snadno. Pod kopulí je na pilíři montáž EQ6 s refraktorem 120/1600 mm.

Velkou výhodou byla naše časová rezerva, díky níž nevadilo, že jsme zde strávili přes dvě hodiny. Naši návštěvu Jindřichova Hradce jsme ukončili procházkou historickými uličkami a pořízením mnoha

snímků na památku a to včetně jedné slunečních hodin. Na patnáctý poledník ve městě jsme si šlápnout nešli, jelikož je chybně vyznačen, stačil nám ten u hvězdárny.

Po příjezdu do Českých Budějovic na ubytovnu Hochtief, jsme byli mile překvapeni kvalitou ubytování vzhledem k velmi nízké ceně.

Sraz setkání příznivců slunečních hodin byl naplánován na sobotu v 10 hodin a 10 minut pod hodinami na Mánesové ulici. V klidu jsme tak stihli nakoupit nějaký proviant a ještě udělat několik snímků místní hvězdárny a planetária.

Na místo srazu jsme dorazili včas, ale díky zálužným objížďkám jsme museli ještě asi deset minut čekat na zbloudivší účastníky. Celkem se nás tentokrát sešlo 14. Po krátkém seznámení s našim průvodcem, panem Landsmanem, jsme vyrazili na pěší procházku historickým jádrem Českých Budějovic s jejich slunečními hodinami.

Hned u druhých hodin, které jsou na ulici Česká, jsme se malinko zdrželi úvahami nad konstrukcí těchto slunečních hodin, situovaných na západní stěně. Zarazilo nás vykreslení hodinových čar vysoko nad rovinou ukazatele, kam jeho stín nikdy nedosáhne (snad jen stín vržený slunečními neutrinami).

Další hodiny jsme viděli na Panské ulici. Hodiny pocházejí z roku 1995. I zde by se našlo několik gnómičkových výtek, ale i přesto vypadají dobře. Ukazatelem je polos s nodem a plocha číselníku je doplněná kromě hodinových čar i sedmi datovými čarami označenými znaky zodiaku.

Ve velmi pěkném prostředí se nacházejí hodiny v objektu **Kongresu** Sester Nejsvětější Svátosti. Mnozí zde byli uchvácení příjemným klidem a velice pěknou meditační zahradou. Hodiny jsou graficky rovněž pěkně provedené, avšak i přesto jsme k nim měli několik připomínek. Jednou z nich byl zápis letopočtu MVIM, který by správně měl pro rok 1994 vypadat MCMXCVI. Další výhrada byla k použití barevného zvýraznění začátečních písmen v textu. Běžně je tak zakódované datum jejich vzniku.

Po této uklidňující zastávce pokračujeme na Kanovnickou ulici k hodinám umístěným na kostele. Hodiny pocházejí z roku 1850. Ukazatelem je polos, který je mírně ohnutý. Rozsah číselníku je od sedmé hodiny ranní do šesté odpolední s dělením po čtvrt hodině. V záhlaví číselníku se píše „Utere pralenti memor ultimax“ – Uživej přítomnosti a pamatuj na konec. Zde naše pěší část končí. Odebíráme se k autům, a jelikož každý parkujeme jinde, domlouváme se na adrese dalšího setkání.

Na ulici Prachatickou jsme s použitím navigace přijeli každý z jiného směru. Naštěstí hodiny zabírají celou jednu stěnu paneláku a tak je nelze přehlédnout. Po podrobnějším zkoumání jsou na ploše číselníku patrné stopy po několika opravách. U těchto hodin se zabýváme rozvržením reklam, které působí dosti rušivě (na snímku jsou reklamy vymazány).

Zde také děláme přestávku na oběd. V restauraci Na Větrné máme rezervován salónek, ve kterém během dobrého oběda nerušeně probíráme nejen organizační a gnómonické otázky.

Další přesuny byly plánované pomocí aut. Z toho důvodu jsme si auta označili plakátkem a vyrazili za dalšími cíli. Jako první byla Hluboké nad Vltavou, kterou nás provázel pan Volný.

Zde na Masarykové ulici hodnotíme první hodiny. Hodiny jsou velmi podobné hodinám z dnešního rána. Podle vyznačeného data „1914“ jsou tyto ale podstatně starší. Hodiny jsou doplněné ještě informační tabulkou, která nám říká, kolik je hodin na mechanických hodinkách v době, kdy stín slunečních hodin ukazuje poledne.

Cestou za dalšími hodinami, které se nacházejí na zámku Štekl, zdoláváme značné převýšení. Hodiny spatřujeme z prostoru náležejícímu k hotelu. Jedná se o jednoduchý číselník s JZ orientací a šikmým ukazatelem.

Někteří jsme ještě stihli odskočit si k nedalekému hradu Hluboká udělat pár snímku, načež jsme se vrátili k autům.

Cestou k dalšímu stanovišti došlo k roztrhání naší kolony aut a tak jsme někteří na další křižovatce odbočili špatně a zabloudili. Naštěstí jsme se záhy dohledali a bezpečně dojeli do sportovně relaxačního centra. Zde opět dochází k diskuzi o účelnosti hodinových a datových čar v oblasti nad ukazatelem, kde jeho stín nikdy nedopadne. Číselník hodin, který je přes celou stěnu budovy vypadá zajímavě. Jedinou vadou na kráse je vykreslení hyperbol.

Dalším cílem naší cesty je Rudolfov, kde se nachází hned několik slunečních hodin. Z parkoviště procházíme kolem slunečních hodin na bývalém obecním úřadě a pokračujeme až ke kostelu sv. Víta. Na zdi presbytáře se nacházejí sluneční hodiny, které pocházejí někdy ze 17. st. Na číselníku o rozsahu IX-XII-VII a s ryskami po půl hodině je značka pro dvanáctou hodinu posunuta o dvě hodiny a tak je na svislici až hodina druhá.

Vracíme se zpět k bývalému OÚ na jehož budově se nacházejí hned troje sluneční hodiny. Sice nejsou v moc dobrém stavu, ale i z toho co vidíme lze usuzovat, že se jedná o kvalitní a možná i přesnou práci.

Na rohu budovy se nalézají párové sluneční hodiny gnómicky bohatě provedené. Jejich barvy jsou sice značně vybledlé, ale i přesto je soubor těchto hodin nakonec hodnocen jako nejlepší z těch, které jsme za ten den viděli. Číselník na východní stěně má kromě hodinových čar také rysky počítající hodiny od východu slunce označené číslicemi 8-12 a ryskami po půl hodině. Hodinové čáry značené nejsou...

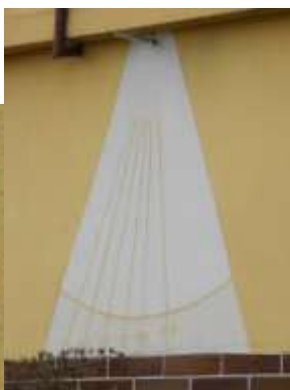
Na jižní stěně jsou hodinové rysky v rozsahu 9-12-3, čáry italských a babylonských hodin bez označení.

Třetí číselník se nalézá na jižní stěně u levého rohu a byl bohatě zdobený s číslicemi umístěnými na stuze a hodinovými čarami v rozsahu 7-12-5 hodin. V současné době je tento stejně jako i ostatní dva číselníky značně vybledlý.

Na další místo se opět přesouváme auty a potom asi kilometr pěšky na ulici Děkanskou. Zastavujeme u rodinného domku, na jehož zdi fotíme hodiny malované na desce a přišroubované na zdi. Vypadají, že jsou po gnómské stránce správné. Slunce ale stále nesvítí a tak nemůžeme posoudit. V tom někdo zvolá, že tu jsou ještě jedny. Tento druhý výtvar hodnotíme jako pokus o sluneční hodiny, kdy je využita trubka, trčící z balkónu jako ukazatel. Kromě toho, že není rovnoběžná se zemskou osou, jednotlivé hodinové čáry se sbíhají v patě ukazatele.

Pan Volný nás vede dál k usedlosti Lustenek. Na jeho dvoře se rovněž nacházejí sluneční hodiny. Brána je ovšem zamčená a tak se spokojíme alespoň s několika snímky pořízenými přes zídku. Dle směru ukazatele lze usuzovat na JV stěnu. Hodinové značky byly vyneseny pravděpodobně na stuze.

Zde končíme sobotní cestování za slunečními hodinami a odjíždíme rovnou na ubytovnu Hochtief na Okružní ulici. Když jsme všichni ubytovaní, vyrážíme na společnou večeři. Krátce po východu z ubytovny je naše pozornost upoutaná ze země šikmo dovrchu trčícím drátem. To by byly sluneční hodiny, zvolá kdosi. A také, že se záhy ukáže, že tu jsou i hodinové značky. Zkrátka další vodorovné sluneční hodiny do našeho katalogu.

Autobusem odjíždíme na Nádražní ulici, kde hledáme restauraci „U tří mušketýrů“. Ač jsme vystoupili kousek od ní, hledali jsme ji na špatné straně. Obsluha sice byla poměrně ochotná, ale jídlo ač chutné, bylo studené a i předražené. Pro jejich omluvu svědčí fakt, že měli zavírací den.

Neděle. Probouzíme se do zataženého dne. Odjezd od ubytovny zvládáme tentokrát přesně v osm hodin. Průvodce vede kolonu aut směrem na Zlatou Korunu. Zde parkujeme asi 50 metrů od slunečních hodin na JV štítu bývalé klášterní sýpky. Číslice jsou vyneseny na stuze. Jako ukazatel je použit polos s nodem a tak by zde měly být ještě další čáry. Ty pravděpodobně při rekonstrukci číselníku zanikly. Chvilkami jemně mží což nám ztěžuje focení.

Umístění některých hodin je tak nenápadné, že je běžný návštěvník snadno přehlédne. Naštěstí máme poměrně přesné informace o většině stanovišť. Jedny takové, z 15. století, nacházíme hned vedle vchodu do kostela těsně nad zídou do zahrady. Hodiny jsou vyryté do kamene, tak jak to bývalo kdysi zvykem a ukazatel se nedochoval.

Od těchto hodin se nám otvírá pohled na párové sluneční hodiny vzdálené asi 150 metrů na rohu bývalé fary u gotické brány. Kontrolujeme směr sousostí obou ukazatelů a zdá se být v pořádku.

Areál kláštera je poměrně bohatý na počet slunečních hodin. Dokonce v rámci statistiky se nachází spolu s Kájovem na druhém místě hned za Klementinem.

Velice pěkná dvojice hodin se nachází na vstupním nádvoří kláštera. Číselník ze 17. st. na JV zdi má pracovní rozsah od 5 do 11 hodin se značkami po půl hodině a čarami italských a babylonských hodin. Škoda, že chybí ukazatel.

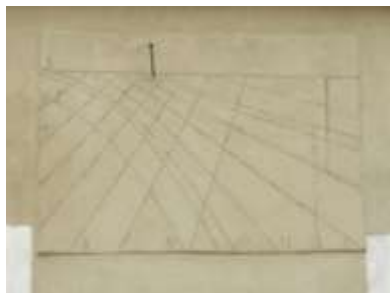

Hned za rohem, po jeho levé straně, je na stěně s azimutem 20 st druhý číselník i s datovými čarami. Škoda, že jsou oba bez ukazatele.

Zde jsme měli štěstí na průvodce, který se rovněž zajímá o sluneční hodiny a tak jelikož měl volno, nás ochotně provedl areálem po dalších slunečních hodinách.

Hodiny umístěné v rajském dvoře kláštera vypadají na první pohled také zajímavě. Při podrobnějším pohledu je patrné chybné umístění číslic. Naproti tomu mají tyto hodiny ukazatel, kolmý s nodem.

Pod hodinami na budově malého konventu pořizujeme společné foto. Na grafickém provedení číselníku nad našimi hlavami je patrné, že jde o stejného autora jako u hodin na vstupním nádvoří. Pracovní rozsah číselníku je od 8 do 17 hodin s půlhodinovým dělením a se sedmi datovými čarami. Číselník je již z jedné poloviny špatně čitelný a také mu chybí ukazatel. Ve spodní části je latinský nápis "TEMPORA TEMPORI... RECTIUS UTET..." ("Ať se lépe užívá času?").

Z nádvoří je otevřený pohled na štít kaple Andělů strážných, na kterém jsou ještě jedny sluneční hodiny. Rysky i číslice jsou značně vybledlé, ale lze číst rozsah X-XII-XIII. Poskytovatelem stínu je polos.

Ke konci si ještě vzpomněl na jedny hodiny namalované na stropě zámecké kaple. Nebyly to ale sluneční hodiny i tak nám jejich význam unikl, ale zato jsme měli možnost se pokochat výzdobou kaple.

Dalším místem našeho zájmu je Český Krumlov. Auta necháváme na parkovišti a vydáváme se na pěší okruh historickým jádrem města. První sluneční hodiny nalézáme při přechodu po mostě na Vošahlíkově mlýně. Pro některé fotoaparáty jsou sice trochu daleko, ale i tak vypadají dobře.

Hned po průchodu Českobudějovickou branou hodnotíme další hodiny, které jsou velice pěkně zakomponované do zdi věže nad branou. Jako hodinové rysky slouží sluneční paprsky, jež dělí číselník po půl hodině. Na číselníku jsou pouze číslice 7, 8,9, 2, 3 a 4.

Procházíme malebnými uličkami plnými turistů. Cestou fotíme nejen pěkné výhledy jak na město, tak i na části zámku, které se před námi otevírají.

Naše kroky v zámku vedou na I. zámecké nádvoří. Zde na budově bývalého pivovaru jsou již na pohled staré sluneční hodiny s napsaným datem "1690". Čitelné jsou pouze číslice X, XII, XII.

Pěkný číselník mají hodiny na štítu domu na II. nádvoří, budova Máselnice. Hodiny jsou na JV stěně, čemuž odpovídá i časový rozsah VII-XII-IV dělený po půl hodině. Vynesené datové čáry jsou bez označení.

Podobný vzhled mají také hodiny na průčelí budovy divadla na V. nádvoří, které jsou situovány před vstupní branou do zámeckého parku. Pracovní rozsah tohoto číselníku je 5-12-3 s dělením po půl hodině.

Poslední hodiny v Č. Krumlově, které máme v plánu, se nacházejí dále od zámku. Procházíme tedy po Zámeckých schodech a uličkami se spoustou krámků se dostáváme k Hotelu Růže. Naše obavy, zda nás pustí na terasu se záhy rozplývají. Na terase se totiž nalézají unikátní a gnómicky velice bohaté sluneční hodiny z roku 1662. Zde jsme Milošem Noskem detailně obeznámeni se stručnou historií hodin a také s jejich funkcemi. Číselník má časový rozsah VII-XII-V s dělením po čtvrt hodině. V oblasti datových čar jsou vyneseny čáry, ukazující čas uplynulý od východu a čas zbývající do západu slunce. Po stranách číselníku jsou datové údaje, vztahující se k jednotlivým datovým čarám, které jsou označeny znameními zodiaku a časy východu a západu slunce v daný den.

Na terase je postaven plastový pavilon a kolem stěny slunečníky, které nám ztěžují pořízení skupinové fotografie, ale úžasný zážitek z hodin nám to nekazí. Jenom kdyby tak ještě alespoň na chvíli zasvitlo slunko.

Po prohlídce se vracíme k autům a jedeme na oběd do restaurace U trojice.

Po obědě se od nás odděluje jedna skupinka, která jede za slunečními hodinami do Kájova. Ostatní pokračujeme směrem do Krásotína. Na parkovišti pod lanovkou se loučíme s našimi průvodci a vydáváme se vzhůru lanovkou na Kleť. Cesta lanovkou trvá čtvrt hodiny. Jak pomalu stoupáme vzhůru mlha houstne a je i stále chladněji.

Při výstupu z lanovky se před námi z mlhy vynořuje rozhledna a před ní také jedinečné a gnómsky bohaté sluneční hodiny.

Tyto vícenásobné sluneční hodiny zde nechala postavit Holubovská obec roku 1974. Podle návrhu a konstrukce Ing. arch. Petra Peška z Českého Krumlova je vyrobil pražský kovář Jan Smrž. U hodin jsou patrné tři číselníky: polární jižní, polární východní a polární západní. Název polární neodkazuje na místo původu, ale je odvozen z orientace číselníku, který je rovnoběžný s polární osou. Na vnitřní straně spojovacího prstence, který je v rovině rovníku, se nachází ještě jedny sluneční hodiny. Číselník u těchto hodin je osvětlován v létě shora a v zimě zdola, zatímco v době rovnodennosti je zastíněn. Hodiny jsou doplněné tabulkou vstupů slunce do znamení zvěrokruhu a grafem odchylek času středního od slunečního. Detailní popis hodin se nalézá také na informační tabuli v jejich blízkosti.

Po zdokumentování se odebíráme k observatoři, která se nachází asi 200 metrů jižně od vrcholu.

S budováním hvězdárny bylo započato již v roce 1957 v nadmořské výšce 1070 m a v místě s vynikajícími klimatickými podmínkami. Jedná se o nejvýše položenou hvězdárnu v Čechách. Hlavním zaměřením observatoře je vyhledávání a výzkum planetek a komet.

Oproti plánu jsme zde o hodinu dříve. Hvězdárna je zamčená a nikde ani živáčka. Zjišťujeme telefonní číslo na hvězdárnu a zkoušíme se dozvonit. Hned na první pokus jsme úspěšní a během asi pěti minut nás vítá paní ředitelka Alena Tichá. V roce 1973 byla u příležitosti 500. výročí narození M. Koperníka dána do provozu nová budova o půdorysu 9x9 m a s osmimetrovou kopulí. Zde se nám

také záhy dostává hodinového vyčerpávajícího výkladu o hvězdárně, jejím vybavení a pracovní náplni. Výklad, který nám poskytla mladá pracovnice observatoře, byl velice poutavý a srozumitelný.

Informace o jedinečném dalekohledu Klenot, který je umístěn pod kopulí hlavní budovy, se dovídáme pouze prostřednictvím demonstračního panelu. Jedná se totiž o vědecké pracoviště, kde platí značná bezpečnostní opatření.

Po následující diskuzi se loučíme a s poděkováním opouštíme observatoř. Zpáteční cestu jsme se i přes nepřízeň počasí rozhodli absolvovat pěšky. Cesta je místy poměrně krkolomná a kluzká, avšak i přes to ji bezpečně do třičtvrtě hodiny zvládáme. Zde se po krátkém odpočinku definitivně loučíme a vydáváme se na cestu domů.

Za ty tři dny jsme sice značně vyčerpaní, ale zato plní nových dojmů a zážitků. Domů dorážíme těsně po půlnoci,